

Ese de döre ori in septemana:
Joi si Dominec'a.

Prețul de prenumeratiune:

pre anu intregu 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu 3 fl. v. a.
„ patruin de anu 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainitate:
pre anu intregu 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Foa bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficial alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Cum vom ave preoti culti?

II.

Preoti culti nu potu se fie, fiindu că nu sunt salarii cari se-i atraga, deci cum se facemu si acestea?

Pentru comunele mai avute — va cugetă cineva — se pote intemplă ceva din cele ce se scriu, inse se scie, că diece parti din Comunele bisericesci romane sunt serace; bisericele n'au portiuni canonice, pamenturi, si comunele n'au medilóce d'a le ajută! Si mai mare pedeca este, că ele nu vor se aiba preoti domni si cu salarii inseminate. Déca le vei superá cu de acestea, trecu la uniti. — Adeveratu este că acésta calamitate, acésta amenintiare opresce si ne impedece si desvoltarea in biserica si in scól'a populara.

Ar fi se se puna stavila, se se finésca odata cu pesecitulu dela ortodossi, la uniti, ar fi se incete odata scól'a nemoralei ce se face la poporulu romanu prin barbatii numiti ai moralei si pietatei. Se nu se mai auda amenintiarile: „Maria Ta, déca nu faci pe acest'a preotu, ne ducemu cu elu la uniti si ni-lu facu.“ Se incete acestea, că Romanii mai tardiu séu mai curendu vor cunoscere si vor dice: „Protopopi, canonici si preoti, cari ne invrajbescu, nu ni mai trebuescu“. Cum se incete ace'a, ce e facuta pentru a imparechiat pre romani? Eta cum: Propunerea Escoletiei sale Arhiepiscopului si Mitropolitului Andrei Siagun'a facuta in anu 186^{3/4} reposatului Metropolitului Siulutiu ea se primésca hotarirea: nici de ai vostri la noi si nici de ai nostri la voi se nu se mai primésca — se se repetésca si se se staruéscaa se primí. Fiindu odata acésta intielegere si hotarire primita. — care. cum seria „Gazet'a Transilvanie“ in a 1870. Metropolitii o au primit'o, inse episcopii si canonii nu s'ar poté invoi pentru salarii si altele. Sinódele ar poté pre-serie pentru comunele bisericesci fie cătu de autonome — ore cari legi necesarie. Dreptu acésta congresulu nostru bisericescu, sinódele eparchiale si Consistóriile gr. or. ar fi se cerce si se tracteze acea mesura si hotarire, că ce ni strica nóna, strica si poporului romanu unitu. Intelligint'a romana de ambele confesiuni se lucre si se staruésca pentru realizarea acélei hotariri. Fiindu odata acésta realizata, Sinodele eparchiale si in urma Congresulu pote face lege despre salarisarea parochilor, impartindu parochiele in trei classe, cu 600 fl, cu 800 fl si cu 1200 fl v. a. salariu preutiesc. Sinódele parochiali vor desbate, vor cercá tóte si vor trebuí se creeze salarii, fiindu că acea parochia care nu pote dá necesitatile bisericii, are dupa statutulu organicu se se afilieze la alta parochia matre. Eu nu me indoescu in credint'a ace'a in care multi se indoescu, că comunele nóstre nu potu dá salarii preotilor că sunt serace etc. Cum potu ele dá salariu notariului prin repartiune, potu dá si preotului. La acel'a e lege, pentru preotu inse e bun'a vointia, si de acésta nu potu dá. Facendum-se lege, vor puté, si avendu preotu harnicu, care se le atraga iubirea se ajute pe crestinii romani prin suatu si exemplu

Corespondintele si banii de prenumeratiune se se adresese de a dreptulu: Redactiuncii „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contineu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sirc garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Prețul publicatiunilor se se anticipe.

chiar si in castigarea celoru materiale, i vor si inmultí salariulu. Concusele pentru atari preoti culti se cuprinda calificatiunea deplina si salariu corespondientoriu anumitu, astfelui vom ave si noi preoti corespondientori.

Bartolomei Balulescu.

Parochu si Professore.

Dumnedieu este atotputernicu si prea dreptu

(Cuventare bisericesca, de Constantin Popoviciu, parochu si asesore consist.)

„Domnulu este dreptu, iubesc dreptatea, fat'a lui privesc spre ceea ce este dreptu.“ Salmu 10. 7.

Dumnedieu, carele este unulu in fintia si intreitu in fetie, are multe insusiri, cari nu le au nici un'a dintre fapturile sale. Asia este Dumnedieu:

1. Fiint'a cea mai inalta, adeca: elu este de sine insusi stepanitoriu peste tóte, si nu aterna de là nimenea. Si ore de la care faptura ar puté se aterne elu, fiindu tóte fapturile, cele susu in ceriu, precum si cele josu pre pamentu, zidite de densulu? —

2. Déca Dumnedieu este fiint'a cea mai inalta, si nu aterna dela nimene, apoi urmeza, că elu este unulu pentru că daca ar fi doi atunci ar aterna unulu dela altulu, si asia n'ar fi fintia mai inalta.

3. Déca Dumnedieu este fiint'a cea mai inalta, urmáza mai departe, că elu este fora de inceputu si fora de finitu, deci dara vecinie, precum proroculu Eremi'a dice: „Domnulu, Dumnedieu adeveratu este. — Acest'a este Ddieu viu si Imperatu vecinie. Era Salmistulu Davidu in Salmulu seu 89. rostesce „Mai nainte de ce au fostu muntii, si s'a zidit uamentulu si lumea, si din vécu pana in vécu, Tu esti.“ —

4. Déca este Ddieu vecinie, apoi este elu si duhulu celu mai curat, adeca: Elu n'are nemica trupescu in sine, pentru că trupulu móre, si se resipesce si asia dara, trupulu nu este vecinie. — Isusu la Ioanu Evang. dice: „Duhu este Domnedieu, si celu se inchina lui, se cuvinte se i se inchine cu duhulu si cu adeverulu.“ 4. 24.

5. Că duhulu celu mai curat are Ddieu, pricepera cea mai inalta, adeca: elu are cunoscint'a cea mai chiara despre tóte lucrurile, atátu despre aceste de fati'a cătu si despre cele viitorie si trecute. — Despre aceste insusiri a lui Ddieu spunu cuvintele apostolului Pavelu: „Nici o faptura, nu este ne-aretata inaintea lui Ddieu, si tóte sunt góle si descoperite in ochii lui.“ Evrei 4. 13.

6. Că duhulu celu mai curat, si necuprinsu de mintea nostra omenescu este Ddieu, pretotindenea de facia, adeca: elu este in totu loculu, ori si unde am cugetá. — Atotpresint'i'a lui Ddieu o descrie fórt frumosu Salmistulu dicendu: „Unde me voi duce dela duhulu ten, si dela fati'a Ta unde voi fugi?“

7. Ddieu este mai departe de cătu duhulu celu mai curat, e atotsciutoriu, adeca: Elu are sciintia despre tóte cele trecute, despre acestea de facia si despre cele viitorie. — Despre atotsciint'a lui Ddieu se dice in sant'a scripture, că Ddieu petrunde inimile si râunchei ómenilor; — „Dómne! tu scii tóte, cari au fostu, si cari vor fi.“ Salm. 138. 5. — Acésta atotsciintia lui Ddieu nu este de luat intru acelu intielesu, casi cum Ddieu ar face sila vointiei celei libere a omului, căci Ddieu ca atotsciutoriu scie atátu cele trecute, cătu si celo viitorie, fora de a face sila vointiei omenesci.

8. Dumnedieu este prea-intieoptu, pentru că elu scie direge tóte fapturile cele numerose ale lumii acesteia la scopulu lor celu cuvenit. Salm. 103. dice: „Dómne cătu de mari si multe sunt lucururile tale, prin intieptiune le-ai facuta.“

9. Ddieu este liberu, adeca: elu are voia libera si pote face

toté foră a fi silitu de cineva, precum dice Psal. 113. „Ddioulu nostru este in ceriu si pre pamentu, că pote face ce voesce.“

10. Ddieu este prea bunu, pentru că elu pro toté fapturile sale le-au inzestratu cu acele puteri, cari li sunt de trebuintia spre a ajunge la scopu. — „Nimene nu este bunu fara numai unulu Ddieu,“ dice Is. la Luca cap. 18—19.

11. Elu este prea santu, n'are nici o sminta in sine, voi'a lui tientesce numai la bune, si uresce cele reale, de aceea omulu celu pecatosu nu pote se placa lui Ddieu. Santia lui se numesce in sant'a scriptura, lumina: „Ddieu este lumina, si intr'ensulu nu e intunerecu.“ — Ioanu cap. 1., 6.

12. Ddieu este prea-dreptu pentru că elu este, si resplasesce cu drépta mesura cele bune, si pedepsesce cele rele: „Domnulu este dreptu, iubesc dreptatea, facia lui privesc spre ceea ce este dreptu.“ Salm. 10. 7.

13. Ddieu este atotu puternicu, in câtu elu toté le pote face ce numai voesce, cu insasi vointia sa pote elu toté se le produca precum au produsu lumea din nemic'a: „Eu sciu că tu toté le poti, tie, O Domne! nemica nu-ti este cu nepotintia.“

Toté aceste insusiri, aci enumerate, se afla in Ddieu, in cea mai mare deplinete, asia că elu n'are lipsa de ceva, deci dada este Ddieu fiintia cea mai desevarsita: Davidu imperatulu striga: „La tine este isvorul celu viu si intru lumin'a Ta vom vedé lumina.“ Salmu 35. 10.

Scrip to legi'a.

(Fine.)

Pentru desvoltarea sunetului *t* aduce inv. cuvinte pr. ta, tacu, tare, tine, (pre tine) te, teme, teme-te, tu, tus'a, tocu, totu, tornu, tortu, turnu, turta; ite (la cai pentru: hite, lat. ite, ad. mergeti), mart'a (M), carte, cortu, curte, mortu, munte, untu, tunsu, mutu, cine este mutu? candu mai dicemu mutu (stramutu).

Inv. aréta scrierea *t*, pruncii 'lu scriu, aréta pre *t* in tipariu, pruncii 'lu afla in mai multe locuri, apoi dupa indrumarea inventatoriului cetescu cu elu si scrisu si tiparitu, — pruncii apoi scriu cu *t* ca cele de susu, in scóla si pe a casa, facu diceri cu graiul, si si scriu unele, repetindu si sunetele (literele) invetiate.

La desvoltarea sunetului *d* aduce essemple, pr. vadu, udu, du, adu, du-te, te du, dau, dare, dai, ardu, arde, drumu, doru, domnu, vede, vedemu, crede, credemu, crede 'mi, durese.

Aréta scrierea lui *d*, pruncii 'lu scriu, — 'lu areta, si pruncii 'lu afla in tipariu, cetescu cu elu scrisu si tiparitu, — scriu cu *d*. si cu altele invetiate, scriu si unele diceri mai usiore statatorie din cuvinte cu sunete invetiate, si spunu cu graiul mai multe, analisandu căte un'a: din căte cuvinte stă se le numere, cutare cuventu din căte silabe, si fiecare silaba din cari sunete (mai antaiu sunante, apoi consonante, — Asia face si la alte litere.)

La *l* aduce cuvinte pr. la, li, (ad. li-este), linu, linsu, luna, lume, lumina, luminatu, calu, animalu, cale, vale, mele, tale, tele, lemnu, lemne, luntre, latu, lature, scolu; face si diceri cu ele.

Inv. aréta scrierea lui *l*, pruncii 'lu scriu. Inv. urmeza mai de parte metodul si la *l*, ca la precedanele litere. — Totdóuna inse la scrierea cuvintelor inca de la inceputu va fi atentu, se nu scrie pruncii căte doue ori mai multe cuvinte intr'unul, ori ce e unu cuventu, se 'lu scrie, ca si candu ar fi doue, trei cuvinte, se nu sufere a scrie d. e. catare, (pentru: ca taro) luare, (pentru: 'lu are) si éra: lu are, (pentru: luare) la ture, (lature).

Că dupa parerea imparatesitorului acestor'a cu publicul invetatorescu, ar fi de lipsa a face distingere intre nume nearticulate, la cari se vine a se scrie *u* finalu, si intre nume articulare, la cari se vine a se adaugá: *lu*, se parasimu pe *u* la articlu, ca prin acésta usioru se se cunoscă, ce e nearticulat, si ce e articulat d. e. sulu destulu, fudulu (falosu) cu articul: sulul, destulul, fudulul, s. a. se nu ni fia scriintia incarcata cu atati *u*, atati a concesiune ni-amu puté face fara nici unu detrimentu al limbei ori al ortografiei in interesul altei usiuretati; prin ce am face sila morala carturilor, bine se invetie limb'a, ca se cunoscă de locu, ce e nearticulat, si ce e articulat. Deci déca pruncii incepatori ar si adauge la articulate (despre ce ei inca cunoscintia *n'au*) pe *u*, nu face nimica, precum nu facu nimica scriindu ei mai susu: un, nun, mur, s. a. fara *u* finalu panu nu vine timpul, se li spuna inv. despre elu; asia si la articlu 'lu potu scrie, că va veni timpul, candu inv. li va lamurí a fi mai cu scopu la articulate a elasá pe *u* din scriere.

Ce se facemu, déca limb'a nostra are acea insusire, de punte articulul in urm'a numelor scriindu 'lu si contopindu 'lu

intr'unu cuventu. Alta ar si candu totdeuna s'ar propune, atunci usioru s'ar cunoscă.

Din cau'sa scrierii numelor articulato fara adaugerea lui *u* este imparatesitorul de parere, ca nici la articuli secundari se se anine *u* scriindu: cel (spre distingere de celu, acelu pronume demonstrativu) al spre distingere de: a'l'u (bate), al are numai pluralu: ai; declinatiunea: alui ori allui, e ratecire, că: lui e dela elu luatu ca pronume posesivu dicendu d. e. a lui (casa) al lui (pruncu) ai loru (prunci). — Nime cu al nu va puté spune vreo dicere in genetivu, déca nu va luá intr'ajutoriu lui, ce, (imprumutatu dela genetivul lui din: elu) trecu in pronume posesivu. Totu asia imparatesitorul acestor'a serie fara *u*, ar, vor, ca verbe ajutoriale, fiindu că nici candu nu vine intru vorbire si cetire impreunabile cu cuventul urmatoriu, pr. elu ar-face, ei vor face; din contra dicu: omu-l(u), omu'ti lucră, facu'mi cruce de tine. s. a.

La desvoltarea sunetului *b* aduce inv. cuvinte, pr. banu, bunu, bou, robu, orbu, bine, bate, batemu, bute, bere, bibolu, (bivolu) lim'b'a boului, umbr'a nalbei, — spune unele diceri cu ele, si cere se spuna si pruncii.

Inv. aréta scrierea lui *b*, pruncii inca 'lu scriu, inv. 'lu aréta si pruncii 'lu afla in tipariu, cetescu cu elu scrisu si tiparitu. — Dupa acestea 'lu scriu pruncii mai de multeori, se 'lu scia bine formá, — scriu si cuvinte ca cele de sus, se nesuiescu a serie si cateva diceri, pr. am unu banu bunu, elu are unu slabu bou, bine baten (bate'n) bute, bibolu cu unu cornu. s. a.

Intru desvoltarea sunetului *h* aduce cuvinte: hi, hihi, (la risu) ha, hahaha, cine face: ham, ce mai este hamu? ho! hoho! horu, mohoru, odihna, hodina, hireanu bunu.

Inv. aréta scrierea lui *h*, — pruncii 'lu scriu dupa tactu, ca toté literele, 'lu aréta si 'lu afla pruncii si in tipariu, — cetescu cu elu scrisu si tiparitu; se deprindu mai departe intru scrierea lui de multeori, scriu si cuvinte ca cele de sus pr. hamul calului, hornu naltu, hireanu amaru, dar bunu.

La desvoltarea sunetului *j*: jugu, juncu, june, jude, judecu juratu, ujin'a, jidovu, jidanu, judanu.

La *g*: golu, gardu, guleru, goronu lungu, gar'a leului, graiu, glodu, sgard'a, gradin'a e mare, legume, mugure, struguro, cine face: eucurigú.

Inv. si pruncii purcedu ca la alte sunete mai sus. La desvoltarea sunetului *p*. essemple: pieu, piro, pipigu, punu, puni, pune, punemu, punte, prunu, pruncu, plute, podu, dopu, porumbu, pomu, clopotu, paru, grapa, pasore, patru capre, unu porcu prostu.

Inv. aréta scrierea lui *p*, pruncii ilu scriu s. a. ce are inv. si pruncii de a face, ca la alte sunete mai sus.

Pentru *f* essemple: facu, focu, ese fumu, nu furá, cofa aro fundu, corfa (cosiar'a, corb'a) e mare si afunda, faurul sufla cu foile, furc'a de feru, are döue, trei sfacuri, frigare, fiul filului fluiera frumosu (ori frumosu fluiera).

Inv. aréta scrierea lui *f*, apoi cele latte, ce mai are inv. se faca, si pruncii se urmeze mai departe.

Pentru *z*: zaru, zalo, zam'a, botezu unu prunu, botezul pruncului, pisuzu, visuzu.

Inv. aréta scrierea lui *z*, apoi face celealte clu si pruncii ca mai sus.

Pentru mai usiór'a cuprindere si tienerea in minte a fostu de lipsa la desvoltarea sunetelor (literelor) paua mai catra capetu aici a vorbi si scrie mai pe largu de ce au invetiatorii se se tienu si se urmeze.

Sunetele obscure (intunecate).

D. Stefanu Popu numai in genere vorbesce despre desvoltarea acestor'a, indreptandu pro invetiatoriu a ceti cu pruncii in abecedarul la locul respectivu, lamurindu intru cetire aceste sunete. — Adeveratu, că essercitandu pre prunci la cunoscerea acestor sunete prin cetire si scriere cătu de bine si pote ajunge scopul. Numai invetiatoriul se fia bine deprinsu elu insusi.

Sunetele aceste se ieu si de autorul si si in abecedariul de J. Popescu sub numirea: sunete obscure, intunecate, cari intru scrierea cu litere, lat. neavendu semne (litere) distinse, se intrebuinteza si pentru sunetele intuicecate totu numai primitivele: a, e, i, (o, u) modificandu-le intru pronunciare prin o graduatiune schimbata si propria limbei nostre. Acésta graduatiune se cere a se si insemnă intru scriere (dara si in tipariu), ca se le pote pruncii mai usioru cuprinde si ceti.

Ele sunt de döue plase, ce e bine a distinge, că a le reduce la una nu va fi nime in stare. Asia a, e, insemnatu cu semnul (accentul greu), ad. à, è, (fără raru și pr. gătu), societatea academică romana voiesce astăzi a mai sporit si pre: o, in: co, inco-

déro, cotro, coci fara a 'i pune ceva semnu; pentru la noi din căce: că, incă, cătra, déra, (dára) căci, de care greutate si cu o n'ar mai fi lipsa.

Asta plasa de graduațiune trecendu in sunetul intunecat se nasce prin derivatione mai vertosu (de si nu totdeuna), ad. candu *a*, *e*, devinu a fi nentonate, ad. din silabe lungi se facura scurte, mai rapedi intru pronunciare, pr. din săre se face săratu, săratu, din: *vâcă* vâcăriu, vâcărescu, — dela vedi vede cu e curatu, me intorcui napoi la: vêdu, dela cumperi cumpere, la: cumpere, dela peri, meri la: pér, mér, dela próspeti, próspete la: próspetu prospeta, dela lapedi, lapede, la lapedu, de aici la: lapedá, a lapedá (lat. *dilapidio*), éra nu: leapédu, dela: capu: capestru, dela: capestre se nascu è in: capestru. Dara de unde la noi à finalu in d. e. casă, vacă, scrófă s. a. de nu de dupa a curatu din lat. ca se fia la noi distingere intre acestu à si a curatu tre-candu a a fi luat de articlu, de ôre ce articlu prepusu n'avemu. Totusi spre mai buna lamurire in de aceste pe a curatu 'lu apostofamu ('a), se se scia, că e articlu, éra din contra remane fara nici unu semnu asia, vac'a, vaca. De unde sunetul intunecat finalu la noi in verbe pr. in: lapedá, lapedá, tacă, crédă, audă, lapedáră, tacură, credură, audiră, s. a.? de dupa a curatu lat. in de aceste, la latini a lungu la noi mai multu rapede respunsu, afara de in tempul imperf. mod. indic. pr. lapedá, cu accentu greu. —

Asiádara s'a primitu semnul accentului greu si pentru de a insemná acestu sunetul intunecat; dar ôre corespunde in tota privint'a? nici de cătu, pentru că acestu sunetul intunecat e mai adeseori nentonatu, pe candu accentul greu ca accentu intrebuintabilu arata lungime intrerupta pr. in: lapedá, tacă, cerù, audă. Déca voimu cu strictetia a ne tiené de accentul greu intrebuintandu 'lu spre a aratá cu elu si acestu soiu de sunetul intunecat, atunci nesmintitul s'ar cere a se pune la à finalu in verbe de I. conj. la imperf. mai odata semnul ca se arate intonarea lui à. (Essemple nu potemu tipari, neavendu tipografi'a semne de acestea. Red.)

Dara se judecámum numai, ôre este bine, si candu se pronuncia nentonate si intonate, a insemná totu cu acelasi semn pe à, è (ori ca in România) de dupa aceste in prosa scriindu la: à, è, intonate ar mai trebui dora a pune si accentul lungu. Se vede dara că semnile acoste spre a aretă acestu soiu de sunetul intunecat din tota privint'a nu corespundu! — Aflá-se-va alta cale de indreptare, cine mai scie! si ôre voi-vor literatii indreptare?

Acestui soiu de sunetul intunecat se 'i dicem: *guturalu*, inveriandu pruncii, că a in capetul cuvintului suna ca à guturalu candu n'are accentul lungu, ori apostrofu, mama, arma, vaca, lapeda, pica, cada, din contra a curatu pr. in: mam'a, arm'a, vac'a, lapeda, lapedá, a lapedá. s. a.

A dou'a plasa de: a, e, i, intunecat este sunetul nasalu si se insémna cu semnul cercuflesu à, è, i, elu e si intonatu si nentonatu; dara à, è occure mai vertosu nainte de m si n pr. cämpu, cându, vâna, vânătu, vânătu, vânătoriu, bêtrânu, bêtrânetia cämpia, cântare; — dintre aceste se vede, că à, è in cämpu, bêtrânu, cântu, vâna, vânătu, este intonatu, dara nu se insémna, inse de unde va sci strainul, care silaba se intonează d. e. in vânătu, dupa dreptatea pentru lamurire s'ar cere se scriem pudenud de a supra cercuflesului si accentul lungu: vânătu, de unde va sci că: à, è este nentonatu: in cämpia, cântare, vânătu, bêtrâneti, vânosu, deci s'ar cere a pune si somnul securarii poetice. Cine va voi a incarcă atatea semne? inse pentru lamurire s'ar cere.

à nasalu pr. in (prepusetiune), întrebu, împereatu, îmbiiu, îmmultieseu, a omorâ, a semî, a vestedî, a netedî, a folosî, (altii din contra: a folosî, a gasî), întru, omorâtoriu, zâditoriu. s. a. — Si acestu à poate fi intonatu pr. in: rêu a omorâ, a semî s. a. dara pune i se de a supra si accentul lungu? ba, dara pentru lamurire s'ar cere acést'a; din contra: pune se accentul poeticu securu, candu à esie nentonatu? érasi ba.

Cetirea si scrierea, — afara de é=ea, ó=o, cu ceialalti diftongi si triftongi inca trebuie bine lamurite, inv. are a essercită pruncii si a ii face atenti, care sunanta se absorbe seu se contopesc in alt'a, facendu din privintia grammaticală si ortografică pr. in lotru (dela lotrul), iubitoriu, aiu verde, apropiu, Sibiu, immoju, inchoiu, inciu s. a.

De unu tempu incepe din participiele adiectivale: masculinu in toriu, femin. mai nainte tóre, astadi forméza fem. in: tória cu i con bitu in a finalu, pr. lucratoriu lucratória (pentru lucrâtor), schimbara si substantivele (mai usiore) finite cu: ôre in ória pr. din unsóre, sudóre, putóre s. a. facura, sudória, putória, — cele in ôre aveau plur. mai usioru in: ori, unsori, acum au plur. mai greu in: orie unsórie. (!) Se vede inse, că apucandu

pe calea acést'a, se va intortocá la o multime de adiective femin. mai alesu nu se distinge accentul lungu unde se cero; mai nainte se sciea distingere intre beutoriu, beutoré si beutoru beutoría ca intre galbenu, gálbena si galbenú gálbeniu; deci se poftesc in intemplarea antaia la femiu. se se puna accentul lungu la ó pr. beutoría, in a dou'a la i beutoría (diminutivu); ba unii apucandu pe ast'a cale, schimosescu si substantive verbale fem. formate dela iufin. prelungit u: re precum si altele in: e scriindu: intemplaria, mancaria, pania, sudoria, securia, s. a. cu de aceste din urma pusera capetu ablativului lat. in e, in locu de: pane, fune, sudore, secure s. a., ce mai inoituri, de cari te prinde grétia!

D. Stefanu Popu intre sunetele obscure (intunecate) pune si cetirea cu: ci, ce, chi, si, sî, ti, tî, di, dî, ge, gi, ghi. — In antai'a carte s. a. de J. Popescu se punu a fi eu sonu immoiatu — Dara afara de: chi, ghi mai occure si che, ghe in amendoue intemplarile ad. cu i ori c, ch, gh, se cetescu cu sunetul loru primitivu, pr. ochi, ochii, ochescu (ochiescu,) a ochi, elu ochi, cheia, chemu, (chiamu, chiemu), ochesiu, genunchiu, rerunchiu, ghinda, ghiatia, ghemu, junghiu, junchiu; dara n'are sunetul intunecatul nici immoiatu; — asia si d, t, s, nainte de i candu nu trece in sunetul schimbaturi, retienu sunetul loru primitivu d. e. a dobendí aici la i (nici nu se poate pune accentul lungu, pentru că apucara si cu i lungu accentuatu a aratá schimbarea lui d, t in sunetul derivatu ad. mai subtietu) deci si in: a propti, noi proptiu, elu propti, a folosi! noi folosim elu folosî (altii scriu din contra: folosi s. a. totu! cu i punctatu in gratia lui s se remana cu sonu primitivu, éra candu si-a schimbaturi sonul in derivatu ad. i s'a mai ingrosiatu sonul, atunci scriu i cu accentu cercuflesu, o apucatura chiaru din contra, pentru că s numai nainte de i nasalul 'si retiene sonul primitivu, pr. a folosî, noi folosim, gasim, sînă ér' urmandu i pucinu ori intregu audibilu intru déclinatiuni si conjugatiuni in capetu, trece s in derivatu primindu sunetul grosu (chiaru contrariu cu d, t cari primesc sonu subtire) pr. ursu, esu (s primitivu) ursi, ursii, a esî, esim, elu esî (s grosu), asia am scris si: Sionu Simionu, Sibiu, falsitate, comitatensi (aici doue semne) (s primitivu) éra, siru, siura, casiu (cu s subtire, si s grosu, care feliu de i se i retiena sunetul primitivu si care se i-lu schimbe, inca totu nu suntem in limpedică. Facem i asia, ori asia, totu ne im-pedecamu.

Cu sunete derivate: ci, ce, gi, cetescu d. e. faci, saci, sacii, sâlcii, face, ace, tórc, ceru, ceriu, ariciu, arici, aricî, ciôra, ciuru, fugi, fuge, crengi, geru, gearu religiune, gagiu. s. a.

Cătu de cu greu merge cetirea cu de aceste candu prin carti i totdeuna este punctatu, se vede mai alesu din silabele di, ti, si, nesciindu in graba, déca d, t, s, se cetescu cu sonu primitivu ori derivatu, dara inca inveriamentul pruncilor cătu de ca greu merge! Semnul mai susu aratatu la i pucinu, ori nici cătu audibilu ar ajuturá, precum: bradî, bradii, mucedi, prandiu, frati, fratii, infrati, vedi mai susu despre d, t, cu sonu primitivu, si despre s cu sonu primitivu si derivatu.

Bine trebuie distinsu unde dupa d, t, s, urmandu i si alta sunanta, unde i nu se contopesc in urmatori'a sunanta éra d, t, se respunde cu sonul primitivu prin: dieta, diata, diaconu, Dian'a, papadia, tiar'a (o polaria nalta la muieri persiane si preoti, astazi si la episcopi) si unde este t schimbata si i intregu: gratia, justitia, i contópitu; grétia, tiára, tiéra, că in atatea tipuri se afla scrisu.

Din tota pana aici scrise judecă-se, ôre nu sunt inca destule greutati in ortografii? dar afara de aceste mai sunt si altele aici nempartasite.

Unii punu a fi sunetul intunecatul si distongul ea, oa, (atunci si alti distongi si triftongi vor fi intunecati, atunci si i, u, candu nu se pronuncia intregi vor fi intunecati, mai alesu vor jacé intr'unu negru intunecat, candu nu se audu nici de cătu, ci mergu si oi dupa celealte sunete (ca mandal dupa trasura); dara acést'a nu e intunecare, ci absorbire, contopire. — Astazi pentru: ea, oa scriu: é, ó cu accentul lungu, prin ce voiescu ai face plecati in distongu: é in ea, ó in oa, totdeuna intonati. Lă vedere placu, dara facu si incurcature, că multi nu-i sciu totdeuna bine intrebuintat, altii, si déca le-ar sci, nu se tienu de elo; asia nu le sciu intrebuită cari scriu d. e. muicré, facé, facéu, ori lo si neglegu pr. pote, coda, s. a. in locu de muierea, facea, faceau pote, coda, nu se tienu de regal'a introdusa, candu scriu la infinitivu: vedea, potea (putea), ce arata tempu finitu inca nestrăcutu: vedea elu putea ea; éra infinitivul de II. conj. totdeunae, numai in é lungu: a vedé, a puté.

Acum, déca inveriatorul va ajunge la aretarea accentului ascutitul (!) ce areta lungimea silaboi, va puté areta acést'a d. e. La adiective fem. pr. désa, marézia, frumósa, norocósa, la verbe: créda, tréca, fréca, scóta róga, tórnă s. a. dar nu va puté

aretă lungimea și punerea și a accentului la adjectivele masc. pr. desu, maretii, frumosu, norocosu, — la verbele pr. credu, trecu, ferecu, scotu, rogu, tornu s. a. că punendu la de aceste accentul, de să numai spre a aretă pruncilor, că sunt silabe lungi, vine în incurcatura că se nu se ceteșca é ca ea, și ca oa. Introducerea astă facă o regula imperfectă, unilaterală, și incurcatória. Eca unde ajungem, luandu-ne strictu după latinismu, că se fia să la noi totu numai e, o, în lat. dă, că nu este în de aceste: ea, oa, pe candu la noi este, acolo remane totu e, o, puru, pe candu la noi trece să in: ea, oa. Ne luăm după inoaturi, fară a prevedea că unde ajungem.

Se vede, că la primirea ortografiei cu litere lat. în pucinu pretiu se luă de unii temeiul intonarii, de să acestă în limbă nostra este de o mare momentositate. Dăca ar fi mai mare băgare de séma la intonare, și graduatiunile ei, nără fi pusu unii infinitivul la verbele de primă radecina intru formațiunea temporilor, ba încă să în dicționarie, pe candu primă radecina este 1 pers. a temp. pres. din mod. ind. era mod. infin. e numai a două radecina. Această se poate demonstra încă să cu verbele cele mai neregulare, numai se luara ei imitându alte limbe.

Acuma după pana aici aretarea tuturor sunantelor simple și compuse, spre recapitulare se pune întrebarea de căte feliuri sunt sunantele primitive: a, e, i, o, u?

respunsu: a este de două feliuri, lungu și scurtu d. e. amaru abatu, atragu, ascundu, astupu.

e, o este de trei feliuri: lungu, apoi cu ună graduatiune mai lungu, apoi scurtu d. e. (Semnele manuscriptului cautaramu a le sterge de pretotindenia că tipografiă nu le are. Red.) ferecu, ferecatu, petrecu, petréca, potu, pôte, omu, ómeni, omenescu

i este de cinci feliuri: lungu, scurtu, de diuometate, immoiațu, pucinu ori nici cătu audibilu d. e. bine, fericire, a fericí, fericí, — ai, lei, boi, aiul, maiul, copií, — lotrii (dela lotrul), peri dela pérul.

u este de patru feliuri: lungu, scurtu, de diuometate, si pucinu séu nici audibilu d. e. lucru, lucrămu, dau, leu, bou, riu, lupu, muru, amaru, bunu, tacemu, judecamu, ascundu, astupu!

dara sunetele intunecate: à, è, á, ê, í de căte feliuri sunt de după intonarea lor?

1, guturalele: à è sunt căte de două feliuri: cu sonu lungu, si cu sonu scurtu d. e. bagam, cascamu, partile, mancarile, băgatoriu, cascatoriu.

2, nasalele à, è, í, érasi de două feliuri: cu sonu lungu, si cu sonu scurtu d. e. mancandu, cantandu, cane, lana, lanosu, remanendu, venandu, betranéti, a omori, omoritoriu, a semti, semtitoriu, riurelu.

Unii pentru í scriu totu cu i punctat; dara cu sunetele intunecate, a ceti bine si atunci candu n'au pusu deasupra loru cel pucinu cele mai necesarie semne in casuri nencungjuratu de lipsa, este greu a ceti d. e. deca asiu serie: manca, nu se poate nimeri alt'a e: mânca, alt'a: manca si era alt'a mânca.

Caransebesiu, în 19/30 oct. 1872.

In nr. 14. a. c. alu pretuiutei foi „Lumină“ in comunicatulu despre actulu despartirei bisericesci a romanilor din Dolóve de ierchi'a serbescă, dlu raportatoriu si esprime parerea de reu, că comisiunea delegațională a intrelasatu a aretă si valórea de estimatiune a realitatilor, ce au fostu pana la actulu despartire proprietatea comunei bisericesci miste de mai nainte Dolóve.

Desi nu am onoreea a fi membru alu comisiunei delegaționale amintite, totusi in calitatea mea de fostu representante alu consistoriului Caransebesiu, la acea pertractare me simtiu indemnătu, spre a feri pe onorabilulu publicu de vreo parere sinistra in acestu obiectu, a dă urmatōri'a deslucire: Amintitele realitati s'au fostu pretinutu prin experti jurati încă la anul 1866. la primă comisiune, si anume:

1. Biseric'a cea nouă cu	48,000 fl.
2. Biseric'a cea vechia din lutu batutu, cu	3,500 fl.
3. Scăr'la cea nouă cu unu etajiu.	20,500 fl.
4. Scăr'la cea vechia cu	6,000 fl.

Cele lalte realitati, putendu-se împărti in natura, nu s'au pretiuitu nici candu. Era caușa neînducerei valorilor de estimatiune in protocolulu pertratarei din 21. si 22. sept. a. c. jace in imprejurarea, că esistandu controversa intre romani si serbi despre adoptarea de baza a amintitei pretineli, spre evitarea diferenției sa trecutu cu tacere preste acestu punctu chiaru in interesulu realizare unei intiegeri imprumutate, deoarece serbii susțineau, că edificiul celu nou pompusu scolariu ar avea astazi ună valoare de 50.000 fl. pe candu atâtă biseric'a cea nouă,

Cu tipăriu lui Stefan Gyulai. — Proprietatea si editur'a diocesei

cătu si cea vechia ar fi suferit deteriorari prin dintele timpului de la 1866. in căci, era mai ales: noua romanilor ni jacea tare la anima, a potă aciră edificiul celu nou scolariu pentru romani, fiind că in acestu edificiu densii si potu asiedia si concentră atâtă biserică prin oreșii care adaptari, apoi scol'a, in fine locuintă preotului si a invetiatorului loru romanu. Parerea mea nestrămutabila este, că ambele nationalitati din Dolóve potu fi multumite cu resultatul impacatiunei.

Rogu dura pe onorat'a redactiune in interesulu adeverului a luă notitia despre acesta deslucire.

J. Bartolomeiu,
secret. consist.

VARIETATI.

= Prea Santi Sa Parintele Episcopu Procopiu Ivacicoviciu a plecatu joi catra Carlovetiu, insocitu de dlu Janculescu din Lugosiu, pentru primirea fondurilor.

= Unu episcopu nuon: Imperatulu s'a induratu prea gratiosu a li denumi unitilor de episcopu la Gherla pre Michailu Pavelu, fostu vicariu episcopescu in Marmati'a si fostu ablegatu in diet'a din Pest'a. Gazet'a unguresca „Reform“ canta laude guvernului pentru aceasta denumire, ilu asemena cu Olteanu din Lugosiu, si dice că: „pre langa nationalitatea lui romana, e cu inima cu sufletu cu totu maghiaru.“ — La aceasta obsérva „Gazet'a Transilvanie“ că: „In Transilvania nu va face multi pureci unu maghiaru cu inima si sufletu cu totu, numai episcopii eminente nationali.“ — Ni se pare că nu e cu cale, nu e cu cinste, si nu e frumosu se vorbescă „Gazet'a“ asiă despre unu episcopu denumitul de Sacratissim'a Sa ces. reg. si Apostolica Majestate.

CONCURS U.

Pentru parochia din Talpe si filialulu Telecu, cotta Bihorului. protopresbiteratulu Meziadului.

Emolumintele: Pamentu de 12 cubule; cortelul liber, — éra de la filialu (constatoriu de 40 numere) fiecare numeru o mesura de bucate; stolele indatinate si căte o di de lucru. Doritorii de a fi alesi, pana in 21. nov. v. a. c. se-si trimita recursele la Rss. dnu protopopu tractualu in Baitia (Rézbánya) fiindu atunci alegerea.

Talpe, 11 Octobre v. 1872.

2-3 Comitetulu parochialu. Cu scirea si invoieala mea:
Petru Sabo m. p.
protopopu.

CONCURS U.

Pentru deplinirea postului invetatorescu in Comuna Alparea din protopresbiteratulu Oradii-mari.

Salariulu anualu e: 60 fl. v. a. 12 cubule de bucate, 3 orgii de lemn, 12 jugere de pamantu, cortelul liberu si grădina.—

Doritorii de a ocupă aceasta statiune, suntu avisati a si-tramite recursurile iustruite cu testimoniu despre absolvarea cursului pedagogicu si cu documentu despre portarea morala de atunci, la inspectorulu cercualu Nicolau Zigré advocate in

Oradea - pana in 21. Octobre
2. Noemvre
22. Octobre st. n. se va tiené alegerea

In contielegere cu inspectorulu cercualu
Comitetulu parochialu

CONCURS U.

Langa veteranulu parochu Josifu Popoviciu din opidulu Petrisiu, — cotta Aradu si Protopresv. Totvaradiei, — se poftesce unu capelanu, pe langa emolumentele: 1/4. sessiune de pamantu estravilanu, stole indatinate si birulu dela 60 de case.

Doritorii de a ocupă acestu postu sunt avisati a si tramite recursele, instruite conformu Statutului organicu, pana in 24. Octobre v. a. c. catra Dlu protopresv. Iosifu Belesiu in Totvaradia.

Petrisiu 6. Octobre, 1872.

Comitetulu parochialu. In contielegere cu Dlu protopopu:
Josifu Belesiu m. p.

aradane. — Redactoru respunditoriu **Georgiu Popa (Pop.)**